

Галоўнае ў жыцці

Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры пачаў вясну з урачыстай падзеі — святкавання 95-годдзя з дня нараджэння знакамітай паэтэсы Еўдакіі Лось. З 1 да 31 сакавіка ў музеі працуе літаратурна-мастацкая экспазіцыя, якая знаёміць наведвальнікаў з жыццём і творчасцю пісьменніцы.

Еўдакія Якаўлеўна Лось нарадзілася 1 сакавіка 1929 года ў вёсцы Старына Ушацкага раёна. «Ушацкая мадонна» — так велічна-шаноўна называў пісьменніцу яе зямляк Рыгор Барадудлін. Мастацкім лейтматывам выстаўкі сталі валожкі і іх яркія сіні колер, які не мае аналагаў сярод кветак, — сімвал Віцебшчыны і ў прыватнасці Ушацкага раёна. Еўдакія Якаўлеўна вельмі любіла сваю малую радзіму і прысвяціла ёй шмат твораў:

...Паедземце, дружа, ва Ушачы,
Там зараз вясна, ды вясна.
Бярэзіна соладка плача,
Над рэчкай — вятроў гамана...

Пісьменніца належыць да першага пасляваеннага пакалення твораў, якое даследчыкі часта называюць «пакаленнем дзяцей вайны» або «філалагічным», таму што ў іх ужо была магчымасць вучыцца. Калі пачалася вайна, юная паэтэса скончыла толькі 5 класаў. Гэтыя жудасныя падзеі паўплывалі на яе далейшую творчасць і жыццё. У экспазіцыі прадстаўлены чорна-белыя фотаздымак сям'і пісьменніцы, падпісаны самой Еўдакіяй Лось, які быў зроблены за тыдзень да пачатку

Сяброўскія шаржы на Еўдакію Лось.

Вялікай Айчыннай вайны. На фота можна пабачыць старэйшага брата паэтэсы Сяргея, якому тая асабліва давярала і ў пачатку творчага шляху паказвала свае першыя вершы. Сяргей загінуў падчас вайны, што стала вялікім горам для ўсёй сям'і, а асабліва для Еўдакіі Якаўлеўны. Яна прысвяціла брату шмат вершаў, напоўненых болем і сумам:

Мой браток,
Я дасюль не веру,
Што цябе на зямлі няма...
Мне здаецца, адчыніш дзверы —
І сустрэну цябе сама.

Тэма вайны — адна з найважнейшых у творчасці Еўдакіі Лось. У многіх вершах яна расказвае пра тых, чыё дзяцінства выпала на ваенныя гады, хто пасля аднаўляў краіну, хто загінуў за свабоду і мір: «Вы не бачылі вёсак, якія не ўсталі з вайны? // Па ўсёй Беларусі, па ўсёй Беларусі яны...»

Еўдакія Лось — таленавітая пісьменніца, патрыётка, а таксама маці. Шмат вершаў прысвяціла свайму сыну Дзмітрыю. На выстаўцы прадстаўлены лісты пісьменніцы да сына, якія яна пісала падчас камандзіровак. Радкі, напісаныя знакамітай асобай, расказваюць пра звычайныя бытавыя сямейныя справы: як здароўе ў бабулі, колькі ў яе засталася грошай, якія падарункі прывязе сям'і. Дарэчы, Еўдакія Якаўлеўна шмат вандравала, а з падарожжаў прывозіла памятныя значкі, якія таксама прадстаўлены на выстаўцы.

Пяру паэтэсы належаць шматлікія паэтычныя зборнікі, сярод якіх «Сакавік» (1958), «Палачанка» (1962), «Людзі добрыя» (1963), «Хараство» (1965), «Яснавокія мальвы» (1967), «Галінка з яблыкам» (1973), «Лірыка» (1975), «Валожка на мяжы» (выбранае, 1984), а таксама кніжак вершаў для дзяцей «Абутая ёлачка» (1961), «Казка пра Ласку» (1963), «Вяселікі» (1964), «Зайчык-выхваляйчык» (1970), «Дванаццаць загадак» (1974) «Смачныя літары» (1978), зборнік аповяданняў «Дзе сяць дзён у Барку» (1984). Шмат з іх можна ўбачыць на выстаўцы з подпісамі пісьменніцы сябрам.

Еўдакія Якаўлеўна з пакалення «шасцідзясятнікаў» і ў гэтым мужчынскім атчэнні з выбітных паэтэс, бадай, яна адна. Як расказала на адкрыцці выстаўкі старшы навуковы супрацоўнік музея Ірына Князева, усе маладыя паэты таго часу гарнуліся да «ўшацкай мадонны» і хацелі з ёй сябраваць. Еўдакія Лось жыла ў Мінску на вуліцы Чарнышэўскага, яе невялікая кватэрка служыла прытулкам для пісьменнікаў. У экспазіцыі можна ўбачыць фотаздымкі таго часу, дзе разам з Еўдакіяй Лось стаяць беларускія пісьменніцы-паэтэсы-«сямідзясятніцы» — Яўгенія Янішчыц, Раіса Баравікова, Галіна Каржанеўская. Сябрала Еўдакія Якаўлеўна і з такімі знакамітымі твораўцамі, як Іван Шамякін, Васіль Вітка, Уладзімір Дубоўка. З апошнім шмат ліставалася, на святы адно аднаму дасылалі паштоўкі, якія таксама можна ўбачыць на выстаўцы. Перапісвалася яна з многімі маладымі пісьменнікамі, якія бачылі ў ёй не толькі добрую сяброўку, але і своеасабліваю «літаратурную маці». Напрыклад, Васіль Быкаў, нягледзячы на тое, што старэйшы за Еўдакію Якаўлеўну на 5 гадоў, заўсёды раіўся з ёй наконт сваіх твораў і скардзіўся на выдавецкія пакуты. Гарэзлівая і вясёлая па характары, пісьменніца натянула іншых мастакоў тварыць. Прадстаўлены шаржы, прысвечаныя Еўдакіі Якаўлеўне, створаныя ў розныя часы. Усе яны адлюстроўваюць яркую натуру паэтэсы, яе любоў да жыцця і творчасці.

Вершы Еўдакіі Лось пшчотныя, прасякнутыя любоўю да радзімы, сяброў, сям'і. «Галоўнае ў любові — любоў, галоўнае ў жыцці — жыццё», — пісала паэтэса. Адной з мэт экспазіцыі з'яўляецца прыцягненне ўвагі моладзі і сталага пакалення да выдатнай беларускай пісьменніцы, публіцысткі, маці і грамадскага дзеяча, якая пражыла толькі 48 гадоў, але пакінула багатую літаратурную спадчыну.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА,
фота аўтара

Фрагмент экспазіцыі.

Сэрца Купалавага дома

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася імпрэза «Гаспадыня Купалавага Дома», прысвечаная жонцы паэта Уладзіславе Францаўне Луцэвіч. Мерапрыемства прайшло ў межах культурна-асветніцкага праекта «Музыка ў музеі», прымеркаванага да 80-годдзя музея.

Уладка, Купаліха, цётка Уладзя, Уладзіслава Францаўна — шмат імён мела гаспадыня Купалавага дома. Як першы дырэктар музея паклала пачатак ушанаванню памяці паэта. Дзякуючы ёй установа святкуе сваё 80-годдзе. Уладзіслава Францаўна шмат працавала ў архівах, выдавецтвах, ладзіла ўрачыстыя вечары і арганізоўвала беларускія чытанні, супрацоўнічала з замежнымі пісьменнікамі, каб захаваць памяць пра Янку Купалу не толькі на радзіме, але і за мяжой. «У гісторыі бацькаўшчыны яна была не толькі як папеліца, жонка першага народнага паэта Беларусі, а таксама як грамадскі дзеяч, аддала ўсю сябе сваёй краіне», — адзначыла дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Ганна Галінка.

Па адукацыі Уладзіслава Францаўна педагог, працавала настаўніцай і выхавальцай у дзіцячых прытулках. Сваіх дзяцей не было, але многія выхаванцы лічылі яе маці. Цётка Уладзя падтрымлівала маладых аўтараў, нагхняла іх пісаць п'есы, якія сама ставіла. Усё сваё добрае сэрца яна аддавала чужым людзям. Памерла 25 лютага 1960 года, але і дагэтуль яе жыццёвы шлях і светлы вобраз натхняе пісьменнікаў. Паэт, празаік, перакладчык Віктар Шніп прысвяціў гаспадыні Купалавага дома баладу, якую на мерапрыемстве прачытала пісьменніца Людміла Рублеўская.

...Без любові шчырай Беларусь не будзе
Вольнаю краінай, як хацеў Купала,
Пра якую разам думалі нямала...
У музеі светла, як у роднай хаце.
І цябе ўсе называюць цётка Уладзя.

Людміла Рублеўская шмат працавала з дакументамі, якія датычыліся Уладзіславы Францаўны. Пісьменніца звярнула ўвагу на артыкул «Пяць абліччаў Уладкі», які напісала сама жонка паэта. Станкевічанка — маладая дзяўчына, з гарачым сэрцам, якая працуе на беларушчыну; Уладка — муза, у якую закахаўся Янка Купала; Купаліха — жонка знакамітага беларускага паэта; цётка Уладзя, якая сапраўды была падтрымкай для маладых твораў; Улада — грамадскі дзеяч, займалася ўшанаваннем памяці народнага паэта Беларусі.

Спецыяльна да мерапрыемства была падрыхтавана выстаўка з калекцыі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы, прысвечаная Уладзіславе Луцэвіч. У экспазіцыі прадстаўлены дакументы, якія распавядаюць пра першыя крокі жонкі паэта да стварэння музея. Сярод прадметаў — творы вядомага беларускага скульптара Льва Гумілеўскага, аднаго з аўтараў помніка Янку Купалу. Работа майстра прысвечана Уладзіславе Францаўне і названа «Апошняя развітанне». На прадстаўленых фотаздымках можна ўбачыць Янку Купалу з яго маладой жонкай адразу пасля вянчання, Уладзіславу Францаўну ў Смаленску і за дырэктарскім сталом.

Канцэртную частку мерапрыемства падрыхтавалі выкладчыкі і студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. У праграме — творы беларускіх і замежных кампазітараў.

Лізавета КРУПЯНЬКОВА

Духоўнае па-беларуску

Выстаўка перакладаў Бібліі і духоўнай літаратуры на беларускую мову «На пачатку было Слова...» прайшла ў Жлобінскім гісторыка-краязнаўчым музеі.

У экспазіцыі — кнігі з прыватнай калекцыі супрацоўніка музея Уладзіміра Мальца. Ён лічыць, што без Кнігі Старога і Новага Запаветаў, літургічных і багаслоўскіх тэкстаў, катэхізісаў, малітоўнікаў і іншай рэлігійнай літаратуры на роднай мове не можа быць сапраўднага духоўнага адраджэння нашага народа:

— Нам, беларусам, у гэтай справе прыклад паказаў яшчэ ў пачатку XVI стагоддзя асветнік Францыск Скарына. Яго перакладчыцкую справу ў XX—XXI стагоддзях працягнулі Васіль Сёмуха, працаерэй Сергій Гардун, ксяндзы Уладзіслаў Чарняўскі і Уладзіслаў Завальнюк, грэка-каталіцкі святар Аляксандр Надсан, іншыя рупліўцы роднага слова.

У калекцыю Уладзіміра Мальца ўваходзяць Кнігі Святога Пісання і духоўная літаратура, выдадзеныя прыватна, каталікамі і пратэстантамі. У тым ліку — «Новы Запавет Госпада Нашага Ісуса Хрыста. Святое Евангелле паводле Марка», «Новы Запавет Госпада Нашага Ісуса Хрыста. Святое Евангелле паводле Лукі», «Новы Запавет Госпада Нашага Ісуса Хрыста. Святое Евангелле паводле Іаана» на чатырох мовах: грэчаскай, царкоўна-славянскай, рускай і беларускай. Яны ўбачылі свет у Мінску ў 1999, 2003 і 2005 гадах адпаведна. Пераклад на беларускую мову належыць Біблійнай камісіі Беларускай Праваслаўнай Царквы.

Мікалай ШУКАНАЎ,
фота аўтара